

Komentar in karta: 1/116 SLA V626 'bratranec'

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Za pomen 'sin strica ali tete', knj. *brátrānec* (*á*), tudi *bratránec* (*ā*), v večini narečij prevladuje leksem *bratranec* (v T378 z oznako starinsko); pogosta leksema sta še *strnič* in *sestrič*. Nekateri leksemi so zapisani le enkrat (npr. *bratan*, *sestranec*), drugi so zemljepisno ozko omejeni (npr. *sestrič*). Poleg izvorsnoslovenskih leksemov so zlasti v narečjih, ki so v stiku s sosednjimi jeziki, pogosta tudi prevzeta poimenovanja, npr. *kužin*, *zerman*, *unokateštver* (v T404 z opombo madžarsko).

V nekaterih štajerskih narečjih obstaja razlikovanje med *bratran(ec)* s pomenom 'stričev sin' in *sestrič(en)* s pomenom 'tetin sin', torej sorodnik po sestri in bratu očeta ali mame; zabeleženo je v T055, T300, T318, T319, T321, T322, T329 in T357. To razlikovanje se je začelo mešati z *bratran(ec)* s pomenom 'bratranec po očetu' in *sestrič(en)* s pomenom 'bratranec po mami' (npr. v Velenju in okolici). Vendar pa areala tega pojava ni mogoče natančno določiti, ker vprašalnica za SLA tovrstnega razlikovanja ni predvidela, zato je lahko tudi v točkah, kjer razlikovanje obstaja, zapisan le en leksem, tj. *bratranec*. V T388 je poleg leksemov *bratanec* in *bratranec* zapisan tudi *sestranec*, vendar brez pomenske razlage.

2. Morfološka analiza

(*ta*) mali **brat** < **(t-) mal-ʷ-j-ʷ brat-ʷ* ← *(*ta/*tʷ/*tē/*tę 'ta') + *mal-ʷ*
'majhen' + **brat-ʷ* 'brat'

bratič < **brat-iť-ʷ*

bratan < **brat-an-ʷ*

bratanec < **brat-an-ʷc-ʷ*

bratranec < **bratr-an-ʷc-ʷ* ← **bratr-an-ʷ* ← **bratr-ʷ* 'brat'

bratran < **bratr-an-ʷ*

branec, nejasno, verjetno nastalo po redukciji iz **brátrānec*

sestrič < **sestr-iť-ʷ* ← **sestr-a* 'sestra'

sestričen < **sestr-ič-ʷn-ʷ*

sestranec < **sestr-an-ʷc-ʷ* ← **sestr-an-ʷ*

strnič < **strʷj-ʷn-iť-ʷ* ← **strʷj-ʷn-a* 'strina' ← **strʷj-ʷ* 'stric'

kužin < **(kužin)-ʷ* ← furl. *cusin* 'bratranec', ben. it. *cusin*

kusen < **(kusen)-ʷ* ← nem. *Kusin/Cousin*

zErman < **(zerman)-ʷ* ← furl. in ben. it. *zerman* 'bratranec' (*E* → *u* v T121)

unokateštver < *(*unokateštver*)-ъ ← madž. *unokatestvér* 'skupno ime za bratrance, sestrične, nečake, nečakinje, vnuke in vnukinje, otroke bratov in sester' (← madž. *unoka* 'vnuk' + *testvér* 'brat ali sestra')

3. Posebnosti kartiranja

Karta je leksično-besedotvorna. Pri kartiranju so kljub siceršnjim dogovorjenim načelom upošteevane razlike med *brat-* (kartiran je s okroglim simbolom) in *bratr-* (kartiran je s trikotnim simbolom); druga oblika je sicer glasovna različica, vendar poteka vzporedno z ohranjanjem *-r-* pri leksemih *brat* (V620) in *polbrat* (V622). Čeprav sta v Pleteršnikovem in Bezlajevem slovarju zapisani obe naglasni različici (*brátranec* in *bratânec*), enako tudi v SSKJ, zemljepisna razširjenost naglasnih različic na karti ni posebej predstavljena.

Kot enkratnice so kartirani leksemi *branec* v T386, *kusen* v T005, *unokateštver* v T404 in opis *mlajši* v T405.

Kot enkratnica z *brat-* je kartiran leksem *bratan* v T127.

Kot enkratnica s *sestr-* je kartiran leksem *sestranec* v T388.

Kot nerelevantna sta kartirana odgovora *vsak svojega* (*brata*) v T166 in *vsak svojega* v T168.

4. Uporabljena dodatna literatura

Hradil 1996; Jakop 2007, 2011; Lekše 1893; Ravnik 1996; SEL

5. Primerjaj

SLA: V620 'brat' (1/107), V622 'polbrat' (1/108), V627 'sestrična' (1/117);

OLA: 1882 'stričev sin po materini strani', 1884 'stričev sin po očetovi strani';

ALE: 475; SDLA-SI: /; ALI: 1451; ASLEF: 2120; HJA: 481